

A TERÜLETI KATEGÓRIÁK ÉS IDENTITÁS-ELEMEK A TÁRSADALMI BIZALOM ÉS ELÉGEDETTSÉG TÜKRÉBEN¹

BUGOVICS ZOLTÁN²

Összefoglalás

A kötődés, mint a területi identitás egyik fő elemének vizsgálatával foglalkozóik a tanulmány, amely a területi tércategóriák, a bizalom, az elégedettség és a társas kapcsolatok fontosságának szempontját figyelembe véve értékeli az eredményeket. A tércategóriák szerinti kötődési értékek között ugyan nagy eltérések nincsenek, ám nagy területi aggregátságú adatokról lévén szó, az enyhébb különbségek is magyarázhatóak. Ezért fontos tércategória a kötődés alapján a település, a régió és a nemzet is és ezért figyelembe veendő a bizalom mértékénél kiemelten a honfitársak iránti, valamint a település lakói iránti, s kisebb mértékben a szomszédok iránt plántált érzés. Az adatok rámutatnak, hogy a nemzet és a település fontos kategóriák nem csupán a kötődés, hanem egyéb, ezen térelemekhez kapcsolódó attitűdök vizsgálatakor is. Az elégedettség és bizalom értékei egyaránt mutatnak ki területi eltéréseket, s főként az említett térspecifikumok esetében.

Kulcsszavak

Jól-lét, bizalom, kötődés, identitás-elemek, elégedettség

Summary

The essay concentrates on the issue of spatial attachment, incorporating factors such as trust, satisfaction and social relations. The main spatial factors that formed the basis of evaluation were neighbourhood, settlement, region, nation and Europe. These spatial elements were analysed from the point of view of different attitudes and thus the result were compared. The main result include the importance of settlement, region and nation and the contradictory factor of neighbourhood, reflecting that although it seems to be an important elemnet, but due to possible conflicts in cases such as trust and satisfaction, it has volatile data. At the same time trust and satisfaction underline the attachment towards settlement, region and nation as spatial indicators.

Key words

well-being, trust, attachment, identity elements, satisfaction

---

¹ A tanulmányt *Társadalmi konfliktusok – társadalmi jól-lét és biztonság versenyképesség és társadalmi fejlődés TÁMOP-4.2.2.A-11/1/KONV-2012-0069* támogatta.

² Dr. Bugovics Zoltán, egyetemi docens, SZE KGK RKT, bugzol@sze.hu

Bevezető

A társadalmi jól-lét vizsgálatok szertágazó hálózatában rendszerint gazdasági, társadalmi-egyenlőtlenségi illetve deprivációs tényezőket szokás vizsgálni. Ezúttal azonban – nem teljesen rendhagyó módon – a társadalmi identitás szempontrendszerét alkalmazva a társadalmi bizalom és elégedettség kapcsolatának elemzésére is kísérletet tesz ez a megközelítés. Az inspirációt több publikációra hivatkozva kell indokolni. Elsőként Anssi Paasit kell megemlíteni, aki a regionális identitás konceptualizálása mentén a sokféle térbeli koncepció társadalmi kohéziójaként értelmezi a térbeli azonosságtudat megjelenését. (Paasi, 2009.) Márpedig ez a konceptualizálás csakis társadalmi egyetértés révén, közös koncepció megléte esetén képzelhető el, hogy létrejöhessen. Szintén lényeges elem az ún. Stiglitz-jelentés, amely kihangsúlyozza a jól-lét mérésének háttérben az egyén szubjektív életértékelésének fontosságát, beleértve az érzelmi jellemzők skáláját, s hogy ezen elemek kvantitatív felmérése kifejezetten ajánlott módszer a faktor mérésére. (Stiglitz 2009) A kutatás alapját jelenti a nagyvárostérségekről, azok versenyképességéről készített elemzés, amelyet Szirmai Viktória vezetésével végeztek és lényeges vonatkozásokat tárt fel a társadalmi jellemzőkről, egyenlőtlenségekről, gazdasági tényezőkről egyaránt. (Szirmai 2009)

Thomas Hobbes társadalmi szerződésről kifejtett nézete, amely szerint az egyének hajlandóak saját függetlenségükből - szerződések révén - feláldozni annak érdekében, hogy elkerüljék a végeláthatatlan konfliktusok sorát, pedig azt támasztja alá, hogy létezik belátáson alapuló, a csoport egybentartását is szolgáló társadalmi szervezőelv (Herbert 1989) Ennek nyomán hajlandóak közös érdekeket, közös koncepciókat alkotni, életre hívni, hogy jól-létüket e módon is szolgálják. Mindezek háttérben, mint az együttműködést serkentő tényezők egyik fő eleme, nem szabad megfeledkeznünk a társadalmi tőke fontosságáról. Ennek hiányában korábban meglévő erős kohéziós kötelékekkel jellemezhető közösség is képes szertefoszlni. A társadalmi tőke Putnam nyomán olyan szerveződés (például hálózat, norma vagy társadalmi bizalom), amely képes kooperációt és koordinációt életre hívni közös érdekek kedvéért. Bell kutatása szerint ezt a társadalmi tőkét meg kell élni (kommunikatív és élményben egyaránt) ahhoz, hogy működjön, egyébként elillan. Ami mindezek mellett mégfellazulhat, az a kooperációra való hajlandóság és a társadalmi bizalom, s mindez vizsgálatai szerint egyfajta identitás-krízissel, identitás megszűnésével jár, illetve abból fakadó módon a kötődéseket gyengíti. (Bell 2009) Mindezek alapján tehát az identitás fontos tényezője a társadalmi tőkének, ami pedig befolyásolja a jól-lét kategóriáját. Különösen lényeges pszichológiai vizsgálatok szerint a támogatás és elismerés megléte akkor, amikor az egészség, a jól-lét és az identitás kapcsolatát elemezték (Haslam et al 2009)

Elméleti háttér

A társadalmi és regionális (térhez kapcsolódó, s a tér ezen értelmezésben társadalmi konstrukció), valamint az egyénhez kötődő identitás-elemzések sokféle megközelítésből elemezhetőek és sok következtetésre adnak módot. Bendle példaként foglalja össze Finnegan által összegyűjtött konstrukcionista megközelítéseit. A társadalmi identitást a következő részekre bontja: 1) szociális, faji, etnikai és nemi azonosság és különbség, 2) társadalmi státusz és tapasztalat 3) kulturális közeg által közvetített kortárs identitás, 4) az egyén belső életén keresztül értelmezhető szubjektív éntudat, 5) narratív identitás és 6) pszichoanalitikus oldalról az én és az identitás tudattalan tartalmai szintjén is elemezhető. (Bendle, – 2002.). Ezen összetettséget felesleges volna tehát véka alá rejteni, azonban azt sem szabad hagyni, hogy ezen színezettség megbéklyózza a társadalmi alapú és térhez kötődő identitáskutatásokat. „Az egyén társas és társadalmi létezése valamiféle rendezett struktúrát igényel. Ez az egyén pszichológiai szükséglete, hiszen egy kaotikus világban képtelen lenne ésszerűen cselekedni: tehát igyekszik azonosságát (identitását) meghatározni” (Csepeli 1987, 2). E folyamat kulcsát a bizonytalanság-redukcióban látja, amely a társas-társadalmi térben a

„legéletbevéágóbb”, hiszen abban létezik, különösen, ha a kockázat-társadalom és folyékony modernitás kategóriáiban gondolkodunk. E folyamat eredménye a személyes identitás, amelyet a társadalmi identitás felépítése kísér, bár nem feltétlen azonos vele. Castells megállapítása szerint életünket a globalizáció és identitás konfliktusos folyamatai alakítják. A hálózati társadalom a technológiai forradalom, a kapitalizmus átalakulása révén növekedik, amelyet a flexibilitás, a munka bizonytalansága, a rizikó társadalom, az individualizáció, a szervezetek hálózatosodása, az összetett médiarendszerek által kialakított valós virtualitás kultúrája, valamint újfajta kozmopolita elit felemelkedése jellemez. Ugyanakkor mindezt az átalakulást ellensúlyozni látja a kollektív identitás kifejezésével akár nemi, nemzeti vagy területi identitás formálásáról legyen szó. Ezen identitások rétegzettek és sokfélék, kulturális és történelmi gyökereik. Létrejöttükben alapvető hatást gyakorol az új médiakommunikáció, a telekommunikáció, és a globalizáció, illetve a kozmopolitizmus ellenhatásaként jelennek meg, a kulturális egyediség és az egyén környezete feletti kontroll igényének erősödéseként. Háromféle identitást különít el, egyrészt a legitimizálót, másrészt az ellenállót, s végül a kivetítő (projektáló) identitást. (Castells 2005, 157) Az identitás vállalásán Castells a következő folyamatot érti: ezáltal „a társadalmi szereplők elsődlegesen valamely adott kulturális attribútum vagy attribútum-halmaz alapján, más társadalmi struktúrákhoz való általánosabb szintű kötődések kizárásával határozzák meg önmagukat és saját céljaikat”. (Castells 1997, 155)

Lényeges szempont az is persze, hogy az egyének mennyire aktív vagy passzív társadalmi szereplőként vesznek részt a közösségi életben, hiszen tapasztalatok szerint ez növelheti a részvétel útján a kötődés és így az identitás értékét. Szervezeti szempontból a részvétel háttere meghatározó, főként, ha a civil szervezetek ezen jellemzőit vesszük alapul, azonban a civil szervezetek abbéli képessége, hogy aktivizálják a lakosságot bármilyen közösségi cselekvésre Magyarországon már merőben nehéz kérdés. (Reisinger 2012, 27) Pedig a polgári társadalom egyik fő pillére éppen e közösségi szerep kellene legyen, amelyből a társadalmi-területi identitásminták intenzív mivolta is származtatható. További kiemelendő elemzési aspektus a beágyazottság az identitás, területi identitás fogalmának felvázolásához. „A beágyazottság központi szerepet tölt be a gazdasági aktivitás esetében, nem csupán a premodern társadalmakban, de a modernekben is”. (Hess 2004, 175) Castells szerint „társadalmaink egyre inkább a Hálózat és az Én bipoláris szembenállása körül szerveződnek”. Fontos jellemző az internet és az általa teremtett újfajta kapcsolatok struktúrája, ahol a társadalmi helyzet egyre kevésbé játszik szerepet, s nem alakít ki gátakat akadályokat. Ekként a hálózat „kiterjeszti a társas kapcsolatok rendszerét a vállalt identitás szociálisan meghatározott határain túlra is”. A hálón erőteljes kölcsönös támogatási formák alakulnak ki, így a „virtuális közösségek erősebbek, mint a megfigyelők általában gondolják”. Azonban e társadalmak távolról sem homogén jellegűek, s nem lehet egységes információs társadalomról beszélni. Vannak közös vonások, mint a fenti idézet is jelzi, sőt véleménye szerint, ezen entitások „kivételesen kapitalista berendezkedésűek”. (Castells 1997, 158)

Goffman szempontja szintén nélkülözhetetlen, hiszen empiriára is kiható meglátása szerint az identitás vizsgálatánál a képletes szociális identitás és a tényleges szociális identitás elkülönül. Az elsőt egy elvi, elképzelt jellemzésnek vélhetjük, addig a második konkrét elemekhez kapcsolódik. (Goffman 1981, 201)

A helyi identitást meghatározhatjuk úgy is, mint Lee Cuba és szerzőtársa tette, miszerint az nem egyéb, mint „az én interpretációja az egyén környezetéről azzal a céllal, hogy szimbolizálja vagy elhelyezze az identitást”. (Lee 1993, 551)

Az európaiság kérdésének tárgyalásakor, főleg az identitás szempontjából a politikai-kulturális kettősség érvényét is figyelembe kell venni. Ahogy Merje Kuus kifejti, a Kelet-Közép-Európa koncepciója éppúgy érvényes, mint kelet-európaisága, azaz az egységes jelző és a keletiség konnotációja egyaránt felhasználható kategóriák. (Kuus 2004, 483). Fontos

kérdés persze az európaiság és a nemzeti tudat viszonya. Barlow három tényezőre vezeti vissza a fejlett világban a nemzetállam kiüresedését”. Mindhárom új regionális tagoltságot jelöl; az első a határokat átlépő régiók (Transborder regions), amelyek 2-3 állam határa mentén alakulnak ki, a második a metropolitán nagyvárosi régiók, amelyek több város összenövéséből jöhetnek létre, sokan térségünkben hasonló folyamatot rajzolnak ki a Bécs-Pozsony-Győr, vagy Budapest-Székesfehérvár régióban, a harmadik pedig a szub-nemzeti régió, amely egy adott államon belül, kvázi vagy tényleges föderális berendezkedéssel vesz el erőt a központi nemzetállami szinttől. (Barlow 1998)

Az európai egyesülési folyamatot elemezve Menéndez-Alarcón kifejti, hogy bár a nemzeti szint továbbra is erős marad a szociális reprezentációk körében, mindez nemzetközi keretek közötti nemzet-orientációt jelent, ami jelzi a nacionális szint szuverenitásának gyengülését. (Menéndez-Alarcón 2005, 145)

Fejlettség és identitás kapcsolata esetében fontos kérdés az, hogy az identitás általában függ-e a gazdasági helyzettől, szegénység jelenlététől, infrastruktúra állapotától. A válasz sok esetben vitatott. Ha pontosak akarunk lenni, akkor azt állíthatjuk, hogy általánosságban nem, de sok minden múlik azon, hogy az identitás elérése során a spontán hatások vagy inkább kognitív (tudatos) elemek alakítják-e ki interiorizált tartalmak szövevényes hálóján keresztül az identitás formáját.

A fejlettséggel kapcsolatban, mint a következőkben látni fogjuk tovább cizellálható a kép és növelhető az ellentmondások sora is, hiszen egyes társadalmi csoportoknál a fejlettség az érték, míg másoknál például a hagyomány, a bennszülöttség, a gyökerek, illetve a helyi értékek a döntő erejűek. Ezt a korábbi példa alapján korosztályi megoszlásban is lehet differenciálni.

Kötődés és identitás

A kötődés, a hovatartozás szerepe - főként a spontán identitásképzés folyamatában - domináns. Az identitás vizsgálata szerint nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy közös élményekre és közös hangulatokra épülő tudat, a területi identitás kialakulásának fontos érzelmi hátterén alapul, amellyel azonosulni kívánunk, s gyökere a kvázi szociális azonosságtudatban rejlik. E megfogalmazás szerint a területi identitásunk az a kiválasztott földrajzi tér, amit lelkünkben otthonunkként fogadunk el, ám korántsem függetleníthető az ott élőtől, a társas és társadalmi környezettől. A föld, ahol születünk, mint területi identitást meghatározó kategória 'képlékeny', hiszen egyrészt e szóban a 'föld' rendkívül sokféle területi egységet jelenthet, másrészt egyáltalán nem biztos, hogy az egyén a szülőföldjével azonosul, s ahhoz kötődik érzelmileg. A viszony, az otthonosságérzés kifejezésére mégis drámaian pontos és helyénvaló, ami a regionális identitás fogalmának tartalmi bemutatásában nélkülözhetetlen. Az identitás tartalmi jegyeinek világát és annak szubjektivitását nem szabad vitatni a kutatóknak a kérdezett esetében, hiszen nem objektív kategóriáról beszélünk.

A kötődés azonban nem identitás, csupán egy részlemeze annak, amely érzelmi kapcsolatot hív életre vagy tart meg, s ekként segíti az azonosságtudat kiteljesedését.

A társadalomban az egyének és környezetük közötti kapcsolatban többféle szintet jelenik meg. Első - s egyben a legtágabb értelemben - a földrajzi környezetet említhetjük, ami az ember potenciális tevékenységi, létezési tere. A második a működési tér, amelyben szoros kölcsönhatásban vagyunk a környezetünkkel, s azt alakítjuk, illetve az is hatással van ránk. A harmadik, szűkebb kategória az érzékelési környezet, amit érzékszerveinkkel felfogunk, s ami egyben információforrásunkként is funkcionál. A 'legkisebb' hatókör, amelyet a viselkedésföldrajz elemez, a viselkedési környezet, az a tér, amelyben interakcióink, cselekvéseink megvalósulnak adott időpontban. A viselkedés-földrajzi vizsgálódás az érzékelési környezet felé fordul, ahol például az egyén aktivitási terét elemzi. (Godó 2002, 41) Ez a regionális identitásvizsgálat egyik kulcsa, hiszen a távolság és ember kapcsolata, az

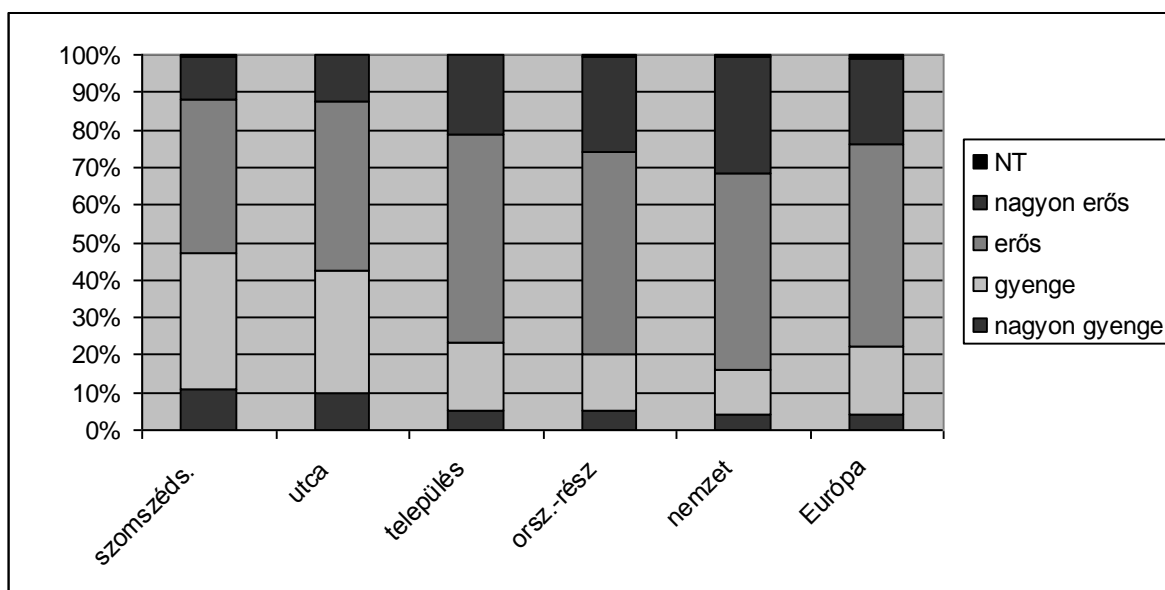
otthon szerepét egyaránt meghatározónak kell tekinteni az emberek területi identitásában. Aki egy adott térben nem találja meg az életmódjához szükséges infrastruktúrát, például iskolát, szórakozóhelyet, feltételezhető, hogy az egyén aktivitási tere más területre, településre tevődik át, így területi identitása feltehetően csökken, illetve megváltozik. Ám ez csupán a kognitív elemeket magyarázza, a spontán, érzelmi vagy narratívában rejlő identitást kevésbé. Abban a környezetben, amit életutunk során nap-mint-nap érzékelünk a regionális identitás kialakulásának mozgatórugója, hiszen a környezetünkhöz való viszony és a kölcsönhatások révén formáljuk azonosságtudatunkat a tér különféle elemeivel.

Az empirikus adatok elemzését a területi kategóriák viszonyával alapozhatjuk meg, mivel ezek eligazodási pontokként is felfoghatóak az előbb említett elméletek tükrében. A területi identitás burkán belül a kötődés tér-kategóriáit az alábbiak szerint lehet összefoglalni, figyelembe véve Paasi által megfogalmazottakat (Paasi 2009).

A kutatás eredményei

A felmérés szerint a nemzet iránti kötődés a legdominánsabb, s ezt a megyei, illetve egyéb regionális kategóriák követnek, s a települési és európai jelleg lényeges elemek még az eredmények tükrében. Számos egyéb kategória értéke kevésbé domináns, ám azok esetében is érdemes figyelembe venni az erős jelleg értékét, de a kutatás szerint bennefoglaló kategóriaként részét képezik a nagyobb területi egységek által szimbolizált térnek, mint például az utca vagy szomszédság elemei részei a települési szintnek. (1.ábra)

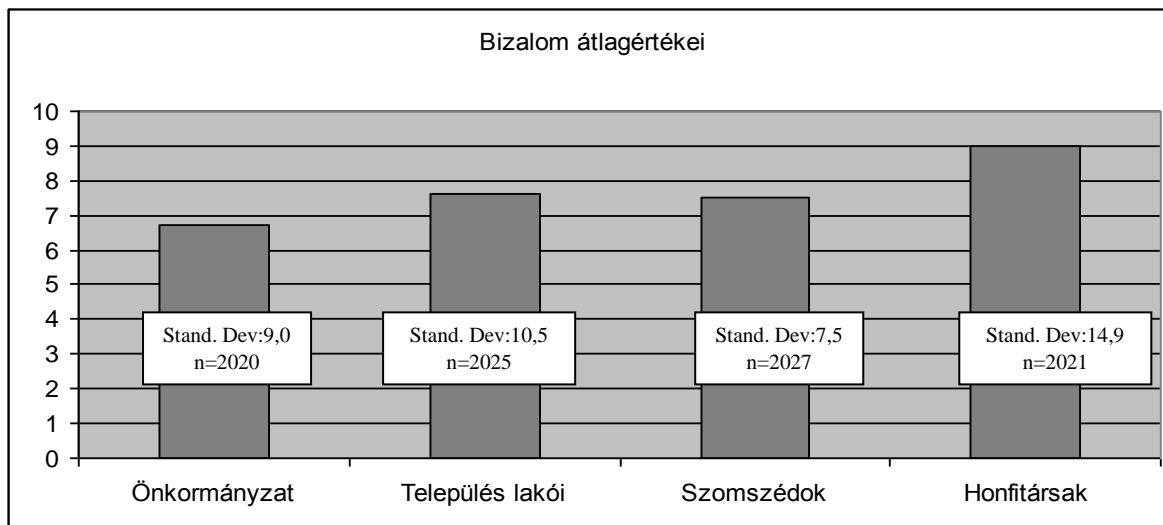
1. ábra: A területi identitás elemei a főbb területi kategóriák iránt jelzett kötődés százalékos aránya alapján

Forrás: Saját szerkesztés a 2000. évi felmérés adatai alapján

A területi, regionális identitás következő elemei már a társadalmi konfliktusok szempontjából is jól értelmezhető érvennyel bírnak, hiszen a társadalmi tőke részét is képezik. Az adatok alapján ebben az esetben is a nemzet szimbolikus tartalma a meghatározó, tehát a honfitársak iránt a meghatározó a bizalom legmagasabb átlagértéke, bár a standard deviáció is ebben az esetben a legmagasabb, azaz itt tapasztalható gyengébb és az átlaghoz képest jóval magasabb értékű bizalmi szint is. Ezt követi kis lemaradással a település lakói, majd szorosan emellett a szomszédok iránti bizalom értéke. Tehát egyrészt elvi majd pedig tapasztalati szinten is érzékelhető (szomszédság) elemek a bizalom legfőbb területi-társadalmi aspektusai.

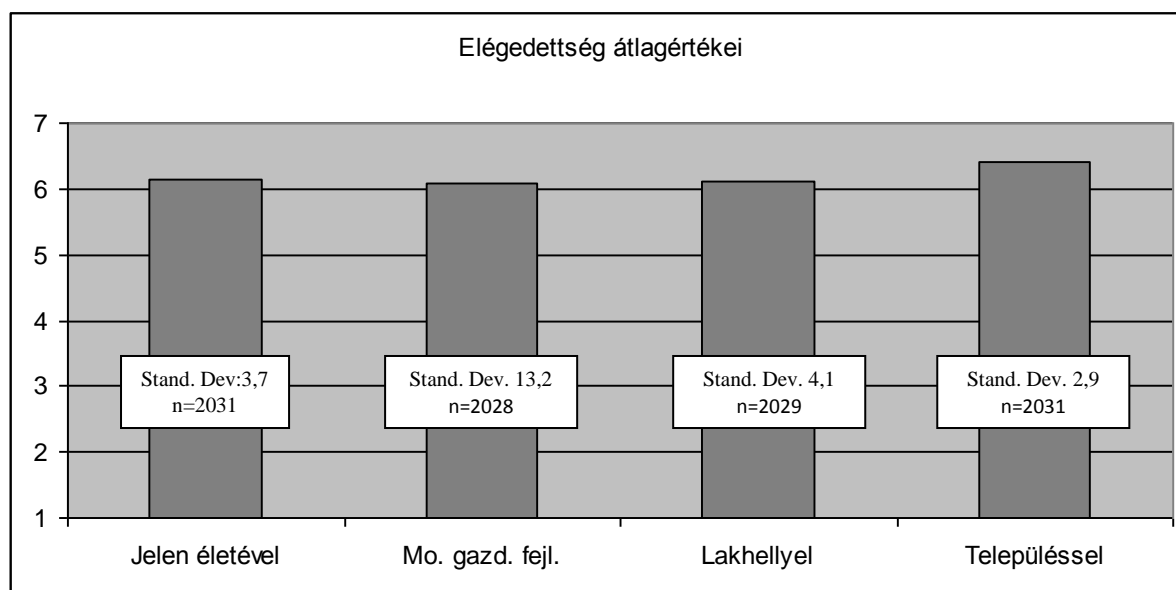
2. ábra: A társadalmi bizalom átlagértékei a standard deviáció figyelembe vételével

Forrás: Saját szerkesztés a 2000. évi felmérés adatai alapján

Az elégedettség faktora ugyan nem közvetlenül a területi-társadalmi identitás részét képezi, ám a társadalmi konfliktusok, illetve azok feltérképezésének már integráns része, így egy kontroll-szemponként érvényes jellemzővel bír vizsgálatunkban. Az elégedettségnek azon értékeit vesszük itt alapul, amelyek a társadalmi bizalom kategóriáiként is szóba kerültek. (2. ábra) A legmagasabb és viszonylag szűk standard deviációval a településsel való elégedettség emelkedett ki, míg az országgal (Magyarországgal) való elégedettség az egyik legalacsonyabb értékkel bírt. A településen belül a szomszédság hasonlóan magas értékeket mutat. Míg a településsel relatíve magas az elégedettség mértéke, addig a lakóhellyel, ahol az egyén konkrétan él, tehát saját élettere, ebben az esetben szintén magas ez a viszony. A jelen élettel való elégedettség adata szintén ezen a magasságban mozog. Ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy az országgal való elégedettség standard deviációja magas értékkel bír, ami azt jelenti, hogy széles a spektrum az átlaghoz képest, így van, aki az átlagnál jóval elégedetlenebb, illetve maximálisan elégedett jellemzővel írható le.

3. ábra: Az elégedettség átlagértékei

Forrás: Saját szerkesztés a 2000. évi felmérés adatai alapján

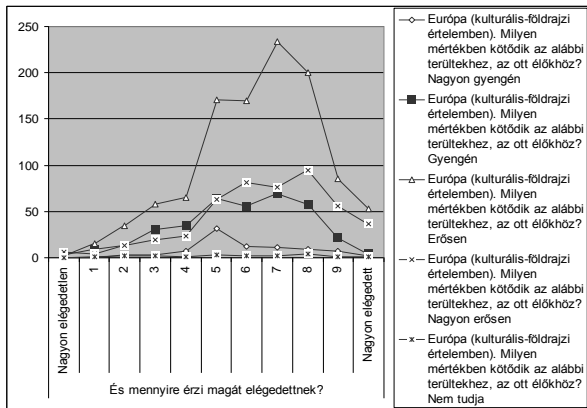
Ha a fentiek mellett az elégedettség értékeit, mint egyéni életre vetített szempontot emeljük ki és hasonlítunk össze identitás-elemekkel, akkor ez a viszony módosul. Az identitás kötődés tartalmát összevetjük olyan érzelmi kategóriákkal, mint az elégedettség, akkor szintén találunk összefüggéseket, amelyek változatos jelleggel bírnak. Ezen kapcsolatok azonban nem teljesen egyenletesek, az összefüggés egyes esetekben gyengébb, máskor erősebb. Rendszerint az erős kötődés esetén az elégedettség is magasabb értéket mutat, míg gyenge kötődés esetén az elégedettség is gyengül. Az összefüggés azonban a nagyon magas kötődés-értékek esetén megszakad az erős mértékekhez képest.

Amikor a település és a nemzet kategóriáját összevetjük a másik négy tércategóriához, az is szembetűnővé válik, hogy az elégedettség értékeinek mentén a kötődés értékei a többihez képest magasabbakká válnak. Ebben a két esetben tehát a kötődés, mint affektív viszony erősebb és egyben markánsabb értékeket mutatnak. (4. ábracsoport) A kötődés és az elégedettség viszonyában kiemelkedő a nemzet kategóriája, amelyben a nagyon erős kötődés adatok feltűnőek a többi térelemhez képest. A nemzet fogalmi jellegéből adódóan olyan addicionális tartalommal is bír, amelyben a történelmi és ideológiai töltet további értéknövekedést serkent, ami az adatokból is jól látható. Szintén lényegesen magasabb az erős kötődés értéke – bár a nemzet szintjét nem éri el – a település, az országrész és a kulturális értelemben is kérdéses Európa esetében. Mint ahogy a bevezetőben olvasható volt, a régió, illetve megye kategóriái fogalmi téren nehezen különválaszthatóak a megkérdezettek esetében, így ezt a szempontot, mint megye iránti kötődést is értelmezni lehet. A mért adatok tehát az átlaghoz képest kiemelkedőbb kötődést mutatnak a település (lokálitás) és a régió/megye viszonylatában is, ráadásul mind a nemzet, mind pedig az utóbbi két esetben a gyenge vagy nagyon gyenge kötődést mutatók aránya is kisebb. Ezzel szemben az utca és szomszédság átlagos kötődési értékei mentén a gyenge kötődési mérték előfordulása felerősödik, azaz ezen kategóriák esetében a kötődés mértéke inkább a kevésbé jellemző jelzővel illethető. Ha az elégedettség szempontját elemezzük, azt lehet megállapítani, hogy a gyenge, de főleg a nagyon gyenge kötődés felerősíti az elégedetlenséget, vagy pontosabban fogalmazva a közepes elégedettség értékeit. Nem szabad azonban megfeledkezni arról, hogy ezen eloszlási összefüggések és kapcsolataik mögött további mély elemzés szükséges, például az elégedettség mellett a részvétel vagy a boldogság percepciójának értékeinek vizsgálata

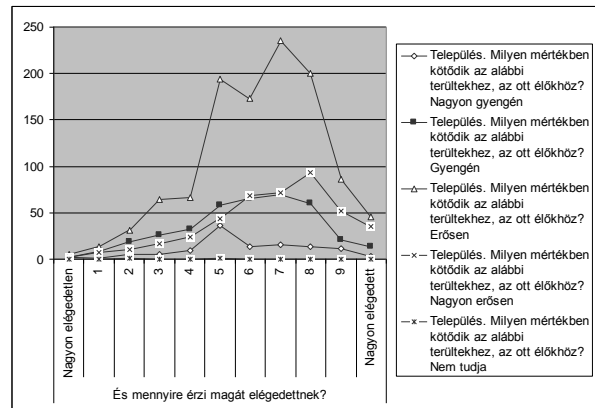
tartozhat ezen körbe. Nyilván ez a rövid elemzésnek ezen átfogó mértékű értékelés nem lehet célja, azonban a komplexitásra fel kell hívni ezúton is a figyelmet.

4. ábracsoport: Elégedettség és területi kategóriák és ott élők iránti kötődés átlagértékeinek gyakoriság szerinti összevetése
(Forrás: Saját szerkesztés a 2000 fős felmérés adatai alapján)

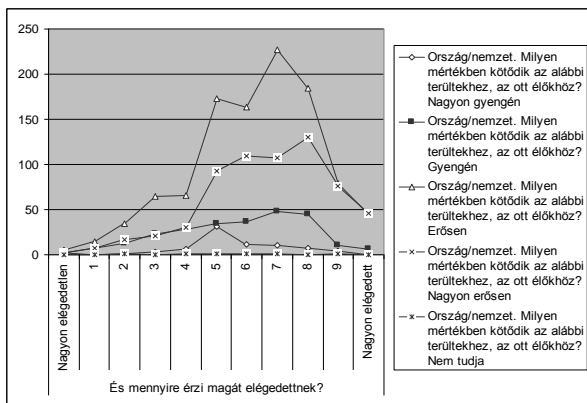
4/1. Elégedettség és Európa iránti kötődés viszonylata (N=2929)

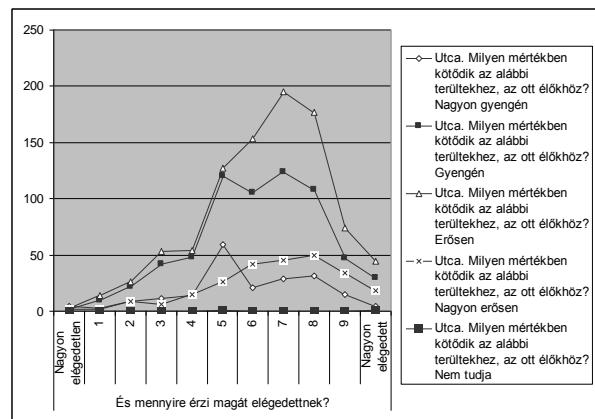
4/4. Elégedettség és település iránti kötődés viszonylata (N=2030)

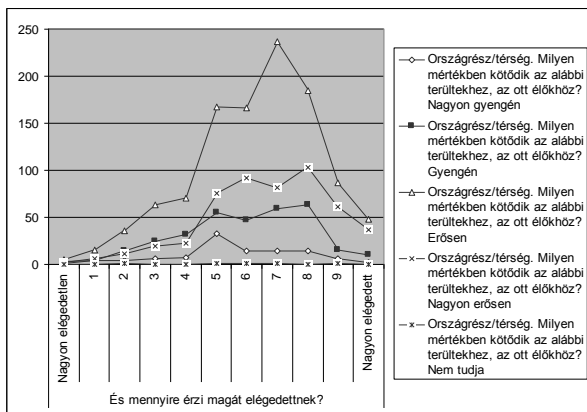
4/2. Elégedettség és nemzet iránti kötődés viszonylata (N=2028)

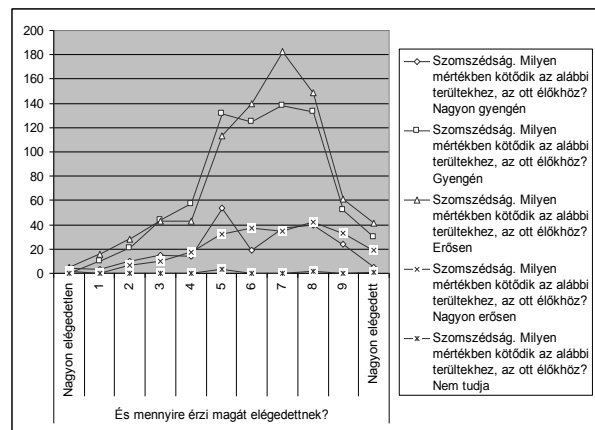
4/5. Elégedettség és utca iránti kötődés viszonylata (N=2030)

4/3. Elégedettség és régió/megye iránti kötődés viszonylata (N=2029)

4/6. Elégedettség és szomszédság iránti kötődés viszonylata (N=2027)

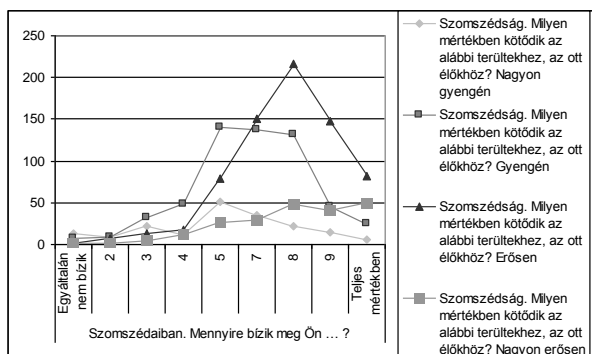

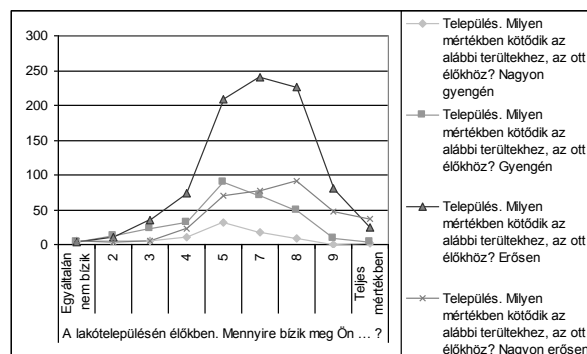
A bizalom és kötődés értékeinek összefüggései, egyfajta társadalmi tőke és identitás metszéspontjában lévő faktorokként értelmezhetőek. A kérdés a bizalom mértékére vonatkozott, amit a szomszédok, a településen élők, az adott önkormányzat és a honfitársak iránt érezhetett az interjúalany. Ezen bizalom-értékeket vetettük össze a vonatkozó (analóg) tércategóriák iránti kötődés erősségével, nevezetesen a szomszédság, a településen élők és a nemzet iránti kötődéssel. A megállapítások a következő négy kapcsolatra mutattak rá (5. ábracsoport), amelyek némely ponton erős, más ponton pedig gyenge alátámasztását igazolták a bizalom és kötődés összefüggéseinek. Általánosságban annyit lehet kiemelni, hogy a kötődés és bizalom között akkor tapintható ki kapcsolat, amikor a közepesnél erősebb értékekről beszélünk. (Szign.: 0.002, $p < 0.01$) Azt viszont nem állapíthatjuk meg egyik esetben sem, hogy a bizalom erősödése egyértelműen növeli a kötődés értékét vagy viszont. Az összefüggés általánosságban azt jelzi, hogy az erős társadalmi bizalommal leírható egyének kötődése a legerősebb ugyanazon tércategóriákhoz és az ott élőkhez, míg a maximálisan erős, feltétlen bizalommal jellemezhető csoportoknál a kötődés ereje elvész szignifikancia szempontjából. (Szign. 0,12, $p < 0.05$) Ugyanakkor az erős kötődés értékei általában a bizalmat növelik, azaz az erős kötődéssel jellemezhető egyéneknél az adott tércategória lakói vagy az önkormányzat irányába erős kötődési értékek voltak hangsúlyosak. (Szign.: 0.000, $p < 0.01$) Itt is meg kell említeni viszont, hogy a nagyon erős kötődés értékei már nem eredményeznek exponenciális logikát, tehát nem hatnak az erős társadalmi bizalom irányába. Az egyetlen kivétel ez alól a nemzet iránti kötődés és a honfitársakba vetett bizalom mértéke közötti kapcsolat, amelyben szemmel láthatóan van egy erős összefüggés, miszerint a nagyon erős kötődés görbéje nagyobb bizalmi hullámot eredményez, igaz a maximális értékeknél ezúttal is megjelenik egy lejtő, s nem teljeseedik be maximalizálódás érvénye. (Szign.: 0.000, $p < 0.01$) Általánosságban bizalom adott területi kategóriákon élők iránt tehát magas kötődés értékekkel egybeesik, ám alacsony az összefüggés mértéke akkor, amikor a kötődés kimagasló vagy alacsony, esetleg nagyon alacsony értéket mutat.

5. ábracsoport: Bizalom az adott területi kategóriákban élők iránti kötődés átlagértékeinek gyakoriság szerinti összevetése

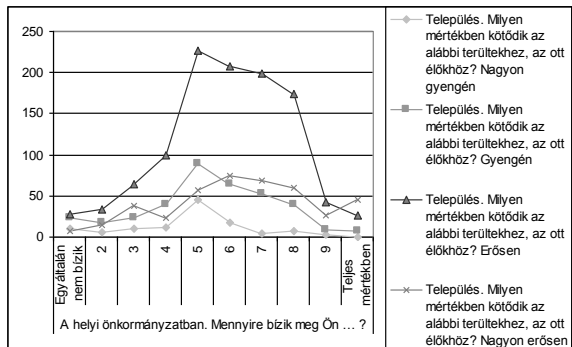
5/1. A szomszédok iránti bizalom és a szomszédság iránti kötődés értékei (N=2030)

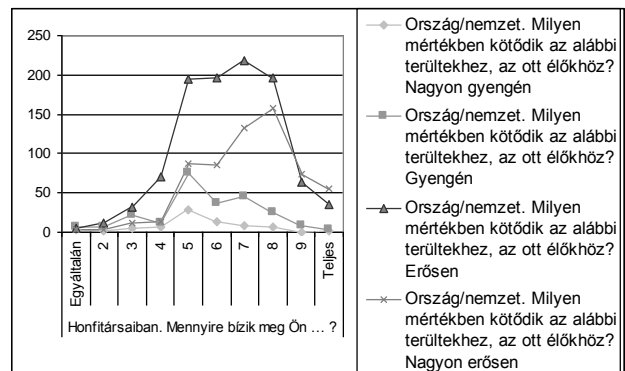
5/2. A lakótelepülésen élők iránti bizalom és a településhez kötődés értékei (N=2029)

5/3. A helyi önkormányzatba vetett bizalom és a település iránti kötődés értékei (N=2028)

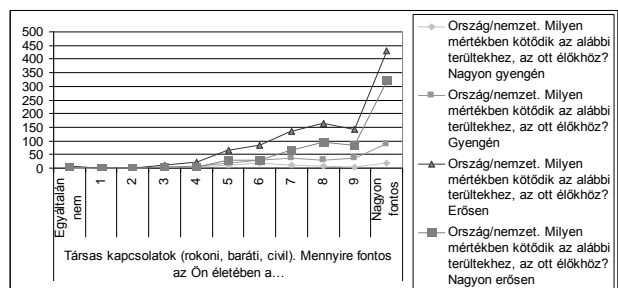
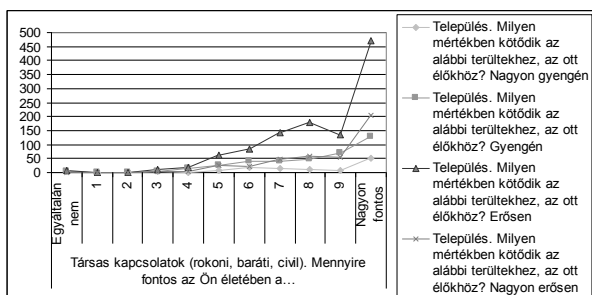
5/4. A honfitársakba vetett bizalom és a nemzet iránti kötődés értékei (N=2030)

Forrás: Saját szerkesztés a 2000 fős felmérés adatai alapján

Egyértelműen magas összefüggés akkor mutatkozott az adatokban, amikor általában a társas kapcsolatok fontosságára, annak rokoni, baráti és civil szálaira irányult válaszokat vetettük össze a kötődés tércategóriáival. Alapvetően két kötődési tércategóriánál csúcsosodott ki ez a kapcsolat (Szign. 0.000, $p < 0.005$), nevezetesen a nemzet és a település lakói esetében, ám ezeknél sem egyformán. Az országhoz, illetve nemzethez kötődésnél figyelhető meg, hogy a társas kapcsolatok fontossága maximalizálódik a kötődés erősségének csúcspontján, míg a gyenge kötődés esetében a kapcsolatok fontossága is alacsony mértékű. A település kategóriánál már árnyaltabban kell fogalmazni, ugyanis ekkor a kapcsolatok fontossága főleg az erős kötődési mintánál csúcsosodik ki, (Szign.:0.000, $p < 0.01$) míg a nagyon erős kötődésnél – ugyan az átlagoshoz képest még kiemelkedő - az előbbihez képest alacsonyabb mértékű. Egybevetve a megközelítést látható, hogy a társas kapcsolatok és a kötődés között található összefüggés jobban magyarázható, (éta: 0.232) mint a bizalom (éta: 0.114) vagy az elégedettség esetében (éta: 0.091), azonban a magas fontossági és kötődési értékekkel lehet ezt összefüggésbe hozni. Más tércategóriák viszonylatában ugyanez a kapcsolat elvész, vagy nagyon gyengén mutatható ki, akár az európaiság, a szomszédság vagy éppen regionális kötődés esetében.

6. ábracsoport: A társas kapcsolatok fontosságának megítélése és a településhez, illetve nemzethez kötődés értéke (N=2029)

Forrás: Saját szerkesztés a 2000 fős felmérés adatai alapján

Összefoglalásul elmondható, hogy az identitáskategóriák és a társadalmi környezet között kapcsolatokat lehet kimutatni, amelyek persze nem teljesen egyöntetűek. A területi identitás-

elemek kötődés-értékei leginkább a nemzeti térhez kapcsolódnak, majd a regionális és megyei jelleg, az európaiság, s a település a meghatározó. Ez a kötődés nem csupán egy élettelen teret, hanem az ott élők iránti viszonyt is tartalmazza a kérdőív kérdéseiben. Az általános társadalmi bizalom értékei a honfitársak, a település lakói és a szomszédság esetében voltak magasak, míg az elégedettség és társadalmi térkategóriák iránti kötődés értékei a nemzet és a település esetén kiemelkedőek. Amennyiben a területi identitás-elemeket több társadalmi szempont értékeivel vetjük össze kiderül, hogy az olyan területi-társadalmi egységek iránti kötődés válik meghatározóvá, amelyek egyrészt az egyén életterének integráns részei, másrészt pedig történelmi-közigazgatási kategóriaként értelmezhető módon hatnak erősen. Természetesen ezen szempontok csupán részei egy komplex összefüggésrendszernek és további összehasonlítások és mérések szükségesek ezen viszony teljes körű igazolásához.

Irodalom

- Barlow, M.(1998.): Globalisation and new regions: government and public administration aspects in *GeoJournal* 45/1-2., 101-104.
- Bell, S. E. (2009): "There Ain't No Bond in Town like There Used to Be": The Destruction of Social Capital in the West Virginia in Coalfields Sociological Forum, 24., 631-657
- Bendle, F. M. (2002): The crisis of 'identity' in high modernity, *The British Journal of Sociology*, 53., 1-17.
- Castells, M. (1997): *The Power of Identity*, Oxford:Blackwell, 23-45., 69-78., 129-187.
- Csepeli, Gy. (1987): *Csoporttudat – Nemzettudat*, Magvető Könyvkiadó, Bp., 250-261, 301-307.
- Godó, N. (2002): A viselkedéscsoport alapjai In: Tóth József (szerk.): *Általános társadalomföldrajz II. Dialóg Campus kiadó, Bp-Pécs*,
- Goffman, E. (1981): Stigma és szociális identitás In *A hétköznapi élet szociálpszichológiája*. Gondolat, Bp., 192-211.
- Haslam, S. A. et al (2009): Social Identity, Health and well-being – An emerging agenda for applied psychology in *Applied Psychology* 58 (1) pp 1-23.
- Herbert, G. (1989): *Thomas Hobbes: The Unity of Scientific and Moral Wisdom*. University of British Columbia Press, Vancouver
- Hess, M. (2004): Spatial relationships? Towards a reconceptualisation of embeddedness in *Progress in Human Geography* 28/2., 165-186.
- Kuus, M. (2004): Europe's Eastern expansion and the reinscription of otherness in *Progress in Human Geography* 28/4., 472-489.
- Lee, C., David M. H. (1993): Constructing a Sense of Home: Place Affiliation and Migration across the Life Cycle in *Sociological Forum*, 8/4., 547-572.
- Menéndez-Alarcón, A. V. (2004): *The cultural realm of European integration: Social representations in France, Spain and the United Kingdom*, Praeger, Westport, 122-169.
- Paasi, A. (2009): The resurgence of the 'Region' and 'Regional Identity': theoretical perspectives and empirical observations on regional dynamics in *Europe. Review of International Studies*, 35., 121-146.
- Reisinger, A. (2012): A társadalmi részvétel a helyi fejlesztési politikában Magyarországon – fókuszban a civil/nonprofit szervezetek. *Civil Szemle*, 1., 23–44.
- Szirmai V. (2009): *A várostársadalmi versenyképesség társadalmi tényezői – Hogyan lehetnek a nagyvárostársadalmak versenyképesebbek?* Dialóg Campus, Budapest – Pécs.
- Stiglitz, J. E. et al: Report by the commission on the measurement of economic performance and social progress <http://youtu.be/PGKj-nFog18> 119-121.